

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Оксана Вашуленко

*Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна*

Ураховуючи сучасні суспільно-політичні реалії в Україні, ідеї патріотичного виховання особистості як ніколи актуальні. Саме тому серед пріоритетних виховних напрямків державної політики визначено національно-патріотичне виховання особистості. Проблема патріотизму та патріотичного виховання набуває загальнодержавного значення. Це підтверджують державні документи: Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти (Затверджено наказом МОН України від 06.06.2022, №527), Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр., Держаний стандарт початкової освіти, у яких визначені мета і основні завдання національно-патріотичного виховання в системі освіти України.

Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. Метою національно-патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності (Концепція, 2022).

Національно-патріотичне виховання має сприяти єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Процес патріотичного виховання молодших школярів, який сьогодні реалізується в умовах дистанційного навчання, має на меті формування в дітей знань і уявлень про українське суспільство, рідний край, виховання позитивного особистісного ставлення до цінностей і символів Української держави, шанобливого ставлення до української мови, історії тощо. Українська система освіти своїм змістом, організацією, педагогічними засобами має цілеспрямовано утверджувати цінності української національної ідеї.

Відповідно до вікових і пізнавальних можливостей молодших школярів цілі патріотичного виховання мають реалізуватися на засадах системного підходу. З цією метою доцільно використовувати в освітньому процесі демократичні, гуманні методи і форми роботи і міжпредметні зв'язки змісту і методик різних освітніх галузей.

Окреслимо основні методичні аспекти реалізації завдань патріотичного виховання молодших школярів засобами текстового, ілюстративного матеріалу та методичного апарату підручника з літературного читання.

У підручниках «Українська мова та читання. Ч. 2» для 2-4 класів (Вашуленко, 2019, 2020, 2021) зміст і методика дитячого читання створюють належні передумови для патріотичного виховання.

Перші уроки літературного читання в початкових класах присвячені розширенню і поглибленню знань учнів про найважливіші державні символи – Прапор і Герб України, Державний Гімн України, вихованню почуття поваги до національної символіки. Мета цієї роботи – створити передумови для розуміння молодшими школярами того, що символи нашої держави мають славу історію; вони засвідчують, що українці – давній і волелюбний народ; символи держави треба знати і шанувати. Найголовніша мета роботи над текстом Державного Гімну України полягає в тому, щоб діти добре усвідомили значення цього символу нашої держави в житті як усього українського народу, у його прагненні здобути державну незалежність України, так і кожного українця зокрема; щоб вони прониклися до нього високою повагою і, беручи участь у різних урочистостях, де виконується Гімн, активно і з задоволенням прилучалися до його виконання, а також відповідно поводитися як гідні громадяни своєї держави. Така робота сприятиме формуванню у свідомості учнів ідеї державності, яка полягає у визнанні цінності власної незалежної держави. Відомо, що без держави немає нації, немає мови, а без мови нівелюються національна культура, історія, традиції.

Палітра виховних аспектів, закладена в підручниках літературного читання, досить широка і змістовна. Зокрема, тема виховання любові до родини, Батьківщини, України розгортається у таких розділах підручників: «Моя родина – це наша слава Україна» (Вашуленко, 2019); «Україна – це я, це ти, це ми» (Вашуленко, 2020); «Гордість і слава України» (Вашуленко, 2021). У творах українських письменників учні прочитають про красу і любов до Батьківщини, України, української мови; поглиблять свої знання про українські народні символи і традиції, культурні цінності і надбання нашого народу, про народну творчість, про видатних українців – Тараса Шевченка, Лесю Українку, Івана Франка, Катерину Білокур, Леоніда Каденюка та ін. У процесі аналізу та інтерпретації прочитаних творів дітям відкривається багата і красива українська земля, мелодійна українська мова, українська культура, що, безумовно, є джерелом патріотичного виховання учнів початкових класів.

У підручнику є твори, які дають можливість привернути увагу учнів історії рідного краю, до походження географічних назв, що сприяє розвитку кругозору і національної свідомості.

Виховувати любов до рідного краю покликані, наприклад, такі твори з підручників літературного читання: «Добрий день, матусю Україно!» Н. Рибальської, «Прапор» Н. Поклад, «Українська мова» В. Верховеня, «Україна» М. Савки, «Наша країна – Україна» Є. Гуменко, «Наша мова» М. Яновської та ін.

Формуванню в молодших школярів розуміння таких засадничих принципів патріотичного виховання, як відданість рідній Батьківщині, гордість за її соціокультурні та історичні здобутки сприятиме читання творів про славетних українців, внесок українців у досягнення науки, культури і спорту.

Отже, роль національно-патріотичного виховання молодших школярів в освітньому процесі є надзвичайно важливою, оскільки саме цей вік є сенситивним періодом для формування загальнолюдських та національних цінностей.

Зазначені виховні можливості підручників літературного читання для початкової школи дають підстави для висновку, що вони є важливим дидактичним засобом не тільки навчання і розвитку, а й усебічного виховання молодших школярів. Тому, з метою реалізації завдань концепції національно-патріотичного виховання учнів початкової школи, важливим є наповнення національно-патріотичним контентом освітнього процесу, у тому числі й змісту підручників для початкової школи.

Ключові слова; патріотичне виховання, освітній процес, молодші школярі, літературне читання.

Література

1. Вашуленко О. Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. 144 с.

2. Вашуленко О. Українська мова та читання: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.

3. Вашуленко О. Українська мова та читання: підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2021. 168 с.

4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти [електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>

5. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання. К.: Богданова А. М., 2009. – 226 с.